

8 [א] בגמ': "מה יעשה אדם ויתעשר. אמר להן, ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה. אמרו לו, הרבה עשו כן ולא הועילו. אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר לי הכסף ולי הזהב. מאי קמ"ל, דהא בלא הא לא סגי". כך היא הגירסא שלפנינו¹. אמנם בש"ס של רבינו התיבות **"ירבה בסחורה"** נמחק. והיינו שצריך לומר רק: "מה יעשה אדם ויתעשר. אמר להן, ישא ויתן באמונה" כו'². ואולי הטעם, שלעומת החכמה, העושר אינו תלוי בהכרח בריבוי ההשתדלות בו, שפעמים שיתעשר גם בהשתדלות מועטת³, ובלבד שישא ויתן באמונה.

¹ וכן הוא בילקוט שמעוני (חגי רמז תקסח). וכן גרס המהרש"א.

² וכן הוא בפירוש הגר"א למשלי (יב, ב). וכן גרסו: רשב"ם (ב"ב פט ע"א ד"ה אבל), ר"ן (על הרי"ף ע"ז א ע"א ד"ה איבעיא), וכן נראה שגרס המאירי: "מכל מקום, יהא אף הוא משתדל בכך. ומהו עיקר ההשתדלות בזה. שיהא נושא ונותן באמונה". וכן הוא **בקיצור שו"ע** (סו, ח).

³ כך כתב בכד הקמח (ערך עושר): "מדת העושר אין מעלתה כמדת הגבורה, ואין צריך לומר כמדת החכמה, כי מדת החכמה היא מצד הנפש, ומדת הגבורה היא מצד הגוף. אבל מדת העושר אינה לא מצד הנפש ולא מצד הגוף, אלא שהיא מדה **חוץ לגוף** מתקרבת **ובא** אל האדם לפעמים בלא יגיעה, ובסבת סבוב הגלגל, והכל על פי השגחת המשגיח יתברך, שהוא עליון על הכל ועושה הכל". וכעין זה במסילת ישרים (כא): "אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות".